

Partikkelen *å*? som reparasjonsinnleder og nyhetsmarkør

Jan Svennevig

Denne artikkelen er en analyse av de pragmatiske funksjonene til partikkelen *å* produsert med stigende intonasjon. Analysen viser at partikkelen har to funksjoner, nemlig som reparasjonsinnleder og som nyhetsmarkør. Som reparasjonsinnleder brukes den til å signalisere to ulike typer problemer, forståelsesproblemer og akseptabilitetsproblemer. Når den brukes til å indikere et forståelsesproblem, gir den opphav til forklaringer av semantiske og pragmatiske forhold, slik som ordforklaring og spesifisering av referanse. Når den brukes til å signalisere et akseptabilitetsproblem, altså et problem med sannheten eller oppriktigheten av forrige ytring, består den etterfølgende reparasjonen i at taleren bekrefter ytringens sannhetsgehalt eller begrunner sin påstand. Den andre funksjonen til partikkelen er som nyhetsmarkør, det vil si et uttrykk for at informasjonen i forrige ytring er ny og interessant for taleren. Da gir den som oftest opphav til at samtalepartneren går videre med mer informasjon om emnet, og dermed bidrar den til å etablere saksforholdet som nytt emne for samtalen.

Stikkord: pragmatisk partikkel, reparasjon, nyhetsmarkør, forståelse, akseptabilitet, emneinnledning

1. Innledning

Den pragmatiske partikkelen *å* i norsk har ikke tidligere vært gjenstand for systematisk vitenskapelig analyse, annet enn som et element i en studie av forståelsesmarkering i samtale (Gudmundsen & Svennevig, 2020, se nedenfor). Denne artikkelen bidrar til en slik beskrivelse ved å analysere en bestemt bruk av partikkelen, nemlig produsert med stigende intonasjon (transkribert «*å?*»).

Noe bakgrunn for å forstå partikkelen kan man finne i ordbøker. Særlig i Det Norske Akademis ordbok (NAOB) er det en svært omfattende beskrivelse. Her blir partikkelen klassifisert som en intereksjon med tre hovedbetydninger:

- 1 BRUKT ENTEN ALENE ELLER FORAN INTERJEKSJON ELLER OPPFORDRENDE UTTRYKK, IMPERATIV E.L. FOR Å UTTRYKKE FORSKJELLIGE FØLELSER
- 2 BRUKT ENTEN ALENE ELLER FORAN INTERJEKSJON ELLER OPPFORDRENDE UTTRYKK, IMPERATIV E.L. FOR Å UNDERSTREKE, FORSTERKE NOE, FOR Å GJØRE NOE FØLELSESBETONT OG INNTRENGENDE
- 3 BRUKT ENTEN ALENE ELLER FORAN INTERJEKSJON, IMPERATIV E.L. FOR Å UTTRYKKE RESERVASJON, AVVISNING E.L.

Følelsene som blir opplistet i ulike underbetydninger er så ulike ting som sorg, smerte, fortvilelse, indignasjon, avsky, glede og henførelse. Noen underbetydninger angir også uttrykk for holdninger (beklagelse, reservasjon, avvisning) og kognitive prosesser (overraskelse). Eksemplene er hentet fra litterære kilder, særlig romandialoger og skuespill. Ingen av eksemplene har spørsmålsteget bak partikkelen, som er den vanlige måten å indikere stigende intonasjon på i skrift, og dermed ser det ut til at beskrivelsen ikke omhandler *å* med stigende intonasjon.

En annen kilde til bakgrunnsinformasjon er den internasjonale forskningen om beslektede partikler i andre språk, særlig om *oh* i engelsk (Heritage, 1984, 1998, 2002, 2013, Schiffirin, 1987). Heritage beskriver partikkelen som en *tilstandsskiftemarkør* («change-of-state token»), det vil si en indikasjon av at taleren har gjennomgått “some kind of change in his or her locally current state of knowledge, information, orientation or awareness” (Heritage, 1984, s. 299). Som sådan brukes den ofte som en såkalt *nyhetskvittering* («news receipt») etter informerende ytringer, det vil si at man indikerer at man har fått ny kunnskap. Det kan enten forekomme i andre posisjon i et nærhetspar, for eksempel etter en nyhetsannonsering, eller i tredje posisjon, for eksempel etter en spørsmål-svar-sekvens. Som kvittering bidrar den til å avslutte den aktuelle sekvensen. Men partikkelen kan også brukes i andre sekvensielle omgivelser til å indikere at taleren har gjennomgått andre typer kognitive endringer, slik som å oppdage noe, komme på noe («recollection») eller innse noe («realization») (Heinemann & Koivisto, 2016).

Den eneste studien av partikkelen *å* i norsk forekommer i en analyse av måter å framvise forståelse på i vokabular-orienterte sekvenser i samtaler mellom første- og andrespråksbrukere (Gudmundsen & Svennevig, 2020). Den

viser at partikkelen uttalt med fallende intonasjon hevder forståelse eller ny innsikt i tilfeller der en av partene har vist problemer med å forstå et ord samtalepartneren sa. Den fungerer dermed som en tilstandsskiftemarkør slik som den engelske ekvivalenten. Studien viser videre at partikkelen i denne funksjonen gjerne opptrer i kollokasjon med et svarord, *å ja* eller *å nei* (avhengig av polariteten i forrige ytring). Slike kollokasjoner mellom tilstandsskiftemarkør og svarord er også påvist i andre språk, slik som dansk (*nå ja*, Emmertsen & Heinemann, 2010) og nederlandsk (*oh ja*, Seuren et al. 2016). Endelig er et sentralt poeng i studien at framvisning av forståelse ofte er multimodal og inkluderer konvensjonell mimikk (hevede øybryn og utvidede øyne) og positur (løfting av hode og overkropp).

Forskning på engelsk har ellers vist at *oh* kan få en annen funksjon når partikkelen opptrer i kollokasjon med en anmodning om bekreftelse i form av en pronominalisert repetisjon av forrige ytring med interrogativ syntaks («oh did you?») (Jefferson, 1981/2018). I slike tilfeller fungerer responsen som en *nyhetsmarkør* («newsmark»), som ikke bare indikerer at informasjonen er ny for taleren, men også inviterer samtalepartneren til å utdype emnet eller «nyheten». Den skiller seg dermed fra *nyhetskvitteringer*, som altså bidrar til å avslutte sekvensen (og dermed informasjonsutvekslingen). En studie har også vist at *oh* alene kan fungere som en nyhetsmarkør når partikkelen uttales med en stigende-fallende intonasjonskontur med vidt spenn i tonehøyde, som er en karakteristisk måte å markere overraskelse på (Freese & Maynard, 1998, s. 209).

Flere forskere har notert at frittstående *oh* med stigende intonasjon er relativt sjelden i engelsk (Heritage, 1984, s. 344; Local, 1996, s. 183). Det finnes likevel noen begrensede analyser av denne realiseringen, men tolkningene av den varierer sterkt. Local (1996) beskriver tilfellene som «unntak» som likevel må oppfattes som nyhetskvitteringer og sier at intonasjon dermed ikke ser ut til å spille noen rolle for tolkningen av funksjon, mens Thompson et al. (2015, s. 75) hevder at stigende intonasjon indikerer at taleren stiller spørsmålsteget ved informasjonen og søker å framkalle videre underbygging av den.

En studie av den danske tilstandsskiftemarkøren *nå* viser også at intonasjon kan ha betydningsskillende funksjon (Steensig et al., 2013). Når partikkelen uttales med flat intonasjon, brukes den alt overveiende som fortsettelsesmarkør («continuer»), det vil si at den ikke tar stilling til informasjonen, men bare signaliserer at taleren kan fortsette. Men når den uttales med stigende intonasjon, fungerer den som informasjonskvittering eller kvittering for et svar, altså tilsvarende den engelske partikkelen *oh*.

Det er ikke gitt at man kan overføre observasjoner om intonasjon i andre språk til norsk, ettersom intonasjonssystemene er ulike. I norsk vil enhver fokal frase (FF) ende i en markant stigning mot en høy tone (H) i den siste aksent-enheten (AE). I tillegg vil intonasjonen for intonasjonsenheten (IE) som helhet markeres med en høy (H%) eller lav (L%) grensetone etter den fokale frasen (Fretheim & van Dommelen, 2012). Det er ikke alltid lett å skille disse to tingene, særlig ikke når man som her studerer et frittstående, trykksterkt enstavelsesord. Stigende intonasjon i realiseringen av partikkelen *å* betyr at den stigende tonen i realiseringen av fraseaksenten (H) ender i en høy grensetone (H%) (i prosodisk notasjon $[[[\text{Å}]_{\text{AE}} \text{H}]_{\text{FF}} \text{H}\%]_{\text{IE}}$). Auditivt går det ikke an å skille den høye tonen i den fokale frasen fra den høye grensetonen, men samlet sett gir det seg utslag i en markant stigning i tonehøyde. Dermed blir realiseringen transkribert samtaleanalytisk med spørsmålsteget (*å?*) heller enn med komma (*å,*), som markerer en svakere stigning. Partikkelen uttalt med fallende intonasjon (*å.*) vil dermed realiseres som en stigende tone (i den fokale frasen) etterfulgt av en fallende tonebevegelse mot lav grensetone ($[[[\text{Å}]_{\text{AE}} \text{H}]_{\text{FF}} \text{L}\%]_{\text{IE}}$).

Det viser seg altså at *oh* med fallende intonasjon er svært godt beskrevet i engelsk og at tilsvarende partikler med funksjon som nyhetskvittering er dokumentert i flere andre språk, inkludert norsk. Dansk skiller seg her litt ut ved at denne funksjonen konvensjonelt realiseres med stigende intonasjon heller enn fallende. Det er imidlertid få og sprikende analyser av *oh* med stigende intonasjon. Dermed er det relevant å undersøke de pragmatiske funksjonene til den norske partikkelen *å* med stigende intonasjon, både fordi dette ikke er beskrevet fra før (verken i forskning eller i ordbøker) og fordi funnene kan ha overføringsverdi til studier av tilstandsskiftemarkører med stigende intonasjon i engelsk og andre språk.

2. Markering av forståelse og nyhetsverdi i samtale

En sentral funksjon hos mange pragmatiske partikler er å uttrykke talerens holdning eller stilling («stance») til saksforhold uttrykt i en ytring. Ettersom partikkelen *oh/å* primært kommer etter informerende ytringer og dreier seg om talerens kunnskapsstatus, er det særlig den *epistemiske* stillingen som er aktuell å analysere. I samtaleanalyse handler *epistemikk* («epistemics») om hvordan talere markerer sin tilgang til kunnskap, sin kunnskapsmessige autoritet og sine rettigheter til å hevde kunnskap i samtale (Stivers et al., 2011)¹. Man undersøker

1. Legg merke til at begrepsbruken og studieobjektet er beslektet med, men også klart

blant annet ulike språklige og interaksjonelle praksiser som talere bruker til å markere sin epistemiske stilling som enten mer kunnskapsrike (K+) eller mindre kunnskapsrike (K-) enn samtalepartnerne (Heritage, 2012).

I tillegg har forskning vist at partikkelen *oh* kan markere nyhetsverdi, som involverer mer enn kunnskap, nemlig *evaluering* av informasjonen som interessant, viktig, overraskende eller lignende. Her er det relevant å trekke inn en annen «interaksjonell orden» i tillegg til den epistemiske (og deontiske), nemlig den *emosjonelle* (Stevanovic & Peräkylä, 2014). Talere viser sin emosjonelle stilling til et saksforhold gjennom ulike evaluerende og ekspressive midler, enten det er leksikalske (adjektiver), prosodiske (trykk, tonehøyde), paralingvistiske (stemmestyrke, latter) eller kroppslige (ansiktsuttrykk, gester).

For å beskrive hvordan forståelse markeres og forhandles i samtale, er det videre nyttig å bruke Clarks (1996) teori om nivåer av koordinering. Ifølge han trenger samtalepartnerne å koordinere sine handlinger på fire ulike nivåer for hver ytring i en samtale. På det mest elementære nivået handler det om å opprette felles oppmerksomhet mot en viss (vokal eller gestuell) atferd (nivå 1). På det neste gjelder det å identifisere språklig form (eller et annet semiotisk tegn-uttrykk), for eksempel å gjenkjenne ordene og setningsstrukturen i en ytring (nivå 2). På neste nivå etablerer partene talerens mening med ytringen, slik som ytringens referanse og status som handling (nivå 3). Først når alt dette er etablert, kan deltakerne forhandle om talerens kommunikative prosjekt, slik som for eksempel aksept eller avvisning av en invitasjon (nivå 4). Disse nivåene utgjør en implikasjonsskala, slik at evidens for koordinering på ett av nivåene vil implisere vellykket koordinering på lavere nivåer. Hvis man for eksempel svarer «ja, takk» til en middagsinvitasjon (altså aksept på nivå 4), vil man derigjennom implisere at man har forstått meningen med forrige ytring (nivå 3), at man har identifisert dens språklige form (nivå 2) og at man har etablert felles oppmerksomhet mot ytringen (nivå 1).

Samtalepartnerne vil kunne markere vellykket koordinering på ulike nivåer ved å respondere på en informerende ytring på ulike måter. Å si «hæ?» vil markere at man forstår at ytringen er henvendt til en (nivå 1), men at koordinering på nivåene over ikke er etablert. Å repetere deler av den andres ytring vil kunne markere at man har oppfattet hva samtalepartneren sa (nivå 2), men ikke hva vedkommende mente (Svennevig, 2004). Hvis man responderer med «mm» (se Sbertoli Nielsen, dette nummeret), vil man markere at man forstår ytringen (nivå 3), men ikke nødvendigvis at man aksepterer den, mens å

svare «okay» vil indikere at man også aksepterer det kommunikative prosjektet (nivå 4) (Schegloff, 2007).

Når det er problemer med koordinering på et av nivåene, vil samtalepartnerne kunne søke å gjenopprette felles forståelse ved å innlede til reparasjon. Ulike reparasjonsinnledere vil kunne gi informasjon om hva problemet er i det enkelte tilfellet. Reparasjonsinnlederen «hva?» indikerer at man ikke har identifisert den språklige formen (nivå 2) (Svennevig, 2008), mens «hva mener du?» markerer at problemet er forståelse (nivå 3). Å gjenta samtalepartnerens ytring i pronominalisert form med interrogativ syntaks («gjorde han det?») kan indikere at man stiller spørsmåltegn ved korrektheten av ytringen, altså et problem med akseptabilitet (nivå 4) (Thompson et al., 2015:94). Som vi skal se, vil partikkelen *å?* kunne brukes som reparasjonsinnleder og markere at det er et problem med enten forståeligheten eller akseptabiliteten av en ytring.

3. Materiale og metode

Studien er en samlingsbasert samtaleanalyse, det vil si at den søker å identifisere konstitutive regler for en interaksjonell praksis ved å næranalysere og sammenlikne en rekke samtaleutdrag som inneholder det aktuelle fenomenet (Sidnell, 2013). I dette tilfellet er samlingen basert på et formkriterium, nemlig det språklige uttrykket *å* produsert med stigende intonasjon i turinnledende posisjon. Med utgangspunkt i den tidligere forskningen om *oh* i engelsk ønsket jeg både å analysere frittstående forekomster og forekomster som opptrådte i kollokasjon med anmodninger om bekreftelse. De kollokasjonene som viste seg å være mest vanlige, var med pronominaliserte gjentakelser av forrige ytring med interrogativ syntaks (av typen «gjorde du det?») og den faste frasen «sier du det?».

For å finne eksempler søkte jeg for det første i databasene Norsk talespråkskorpus, Oslo-delen (NoTa, u.å.) og Big Brother-korpuset (BB, u.å.).² I tillegg gjorde jeg mer manuelle søk i forskningsdata fra ulike forskningsprosjekter. De aktuelle samlingene var Norsk hverdagsinteraksjonskorpus (samlet inn av Marja Etelämäki) og data fra mitt eget prosjekt om samtaler mellom ukjente samtalepartnere (Svennevig 1999). Kildene varierer i tid fra ca. 1994 til 2022.

2. Jeg benyttet søkestrengen «å (segment initial) + ?» for å finne frittstående partikler med stigende intonasjon. For å finne forekomster med returspørsmål, søkte jeg på «å (segment initial) + ? (minimum 2 og maksimum 8 ord imellom)». Deretter sorterte jeg manuelt ut relevante utdrag og lyttet til dem for å sjekke intonasjonen.

Alle disse samlingene består av uformell hverdagsinteraksjon, det vil si samtaler som ikke inngår i institusjonelle eller profesjonelle aktiviteter. Totalt gav søkene 54 forekomster, hvorav 28 var frittstående og 26 var i kollokasjon med anmodninger om bekreftelse. Av disse er spesielt tydelige og representative eksempler valgt ut for næranalyse i artikkelen. Alle utdragene som presenteres her er blitt retranskribert for å sikre at de er nøyaktige og i tråd med transkripsjonssystemet som brukes i CA (Jefferson, 2004). Videre er alle navn erstattet med pseudonymer, bortsett fra deltakerne i Big Brother, som er offentlig kjent fra TV-serien.

Den analytiske framgangsmåten for samtaleanalyse består i å undersøke funksjonen til en ytring ved å se på hvordan samtalepartneren responderer på den og derigjennom viser sin fortolkning av den (såkalt neste-turs-bevisførselsprosedyre, Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974). Induktiv og kvalitativ analyse av utdragene viste at samtalepartnerne responderte på tre ulike måter på ytringene med partikkelen *å*, og at dette samsvarte med ytringenes sekvensielle posisjon. På det grunnlaget identifiserte jeg tre ulike funksjoner, to som til dels samsvarte med funksjoner beskrevet for engelsk *oh* og én som ikke hadde noen motsvarighet.

4. Analyse

Analysen er strukturert etter de tre bruksmåtene til partikkelen. De to første er relatert til funksjonen som reparasjonsinnleder, hvor den første er som indikasjon av et forståelsesproblem (4.1) og den andre er som indikasjon av et akseptabilitetsproblem (4.2). Delkapittel 4.3 viser at tvetydigheten mellom disse to funksjonene kan føre til misforståelse for samtalepartnerne selv. Den tredje funksjonen som nyhetsmarkør presenteres i 4.4, mens 4.5 analyserer kollokasjoner med anmodninger om bekreftelse.

4.1 Indikasjon av forståelsesproblem

Den første bruksmåten vi skal se på, er som reparasjonsinnleder. Partikkelen brukes da til å signalisere at det er et problem i foregående ytring som må oppklares før den pågående aktiviteten kan fortsette. Her er et eksempel hvor ordet «automasjonsingeniør» skaper problemer for samtalepartneren:

1) Ukjente samtalepartnere

01 Sven: det var en kompis av meg som fikk sånn: jobb han
 02 skulle utbedre- >han er sånn automasjonsingeniør da.<
 03 så han [fikk jobb med-]
 04 Marta: [a u t o]mosjon?
 05 Sven: automasjon.
 06 Marta: å?
 07 Sven: sånn som automatisere bedrifta [og sånn.]
 08 Marta: [j a :] akkurat.
 09 Sven: og han: fikk jobb på den kornsiloen for å: gjøre
 10 om dataanlegget dæmmers,

Marta signaliserer først at hun har et problem med ordet ved å gjenta den aktuelle delen av det (linje 4). Dette er en *hørselssjekk*, som presenterer problemet som et problem med identifisering av språklig form («hørsel») og foreslår en løsning på det ved å fremsette en kandidatløsning for bekreftelse (eller avkreftelse). I dette tilfellet blir forslaget avkreftet ved at Sven presenterer en korrigeret versjon (linje 5). Det er her partikkelen *å* opptrer, og ved at Sven svarer ved å gi en forklaring av hva ordet betyr, viser han sin oppfattelse av denne reparasjonsinnledningen som en indikasjon på et forståelsesproblem (linje 7). Det er et vanlig mønster at problemer med forståelse blir adressert først etter at man har forsøkt å oppklare om det kan være problemer med identifisering av språklig form som er problemkilden (Svennevig, 2008). Marta kvitterer for at denne forklaringen løste problemet hennes (linje 8) og lukker på den måten reparasjonssekvensen. Sven gjenopptar dermed den avbrutte overordnede aktiviteten, nemlig narrativen om vennen sin (linje 9).

Partikkelen indikerer altså at det kan være et forståelsesproblem, men ikke hva problemet er eller hvor det er lokalisert. Som sådan er den relativt lite spesifikk (slik som *hæ?*). I forrige eksempel var problemet lett å identifisere ettersom Marta først hadde lokalisert det til ordet «automasjon». Men i andre tilfeller kan det være mer overordnede problemer med forståelsen av ytringen. Det ser vi i det neste eksempelet, hvor Lars forteller om en gang han ville ta cola fra en brusdispenser på et hotell, men ikke hadde noe pappbeger å fylle det i. Løsningen var å hente en mengde små plastbeger («minikopper») fra et toalett og bruke dem.

2) Big Brother

01 Lars: så stabla jæ'rem bortover da. finni ut åssen
 02 jeg skulle gjøre det her. (.)
 03 tsj tsj ikke [sant,] ((2x plasseringsgest))
 04 Rodney: [ja,]
 05 Lars: så kjørte jeg på da, (.h) men så kommer det jo

06 i forskjellig etapper, ((2x hånd nedover, fig. 1))
 07 (0.5) ((frossen gest, fig. 2))
 08 Rodney: å?
 09 Lars: ikke sant for når du (.h) tar sånn dispenser så er
 10 ikke alt ferdigblanda. først kommer det litt vann med
 11 kullsyre, så: [kommer det pulver] og sånn ikke sant,
 12 Rodney: [↑JA ja ja.]

Figur 1

Figur 2

Problemytringen her er utsagnet om at brusen kommer «i flere etapper» (linje 05-06), som produseres sammen men en gest der Lars med fingrene i en løs gripeposisjon fører hånda ned to ganger fra ansiktshøyde ned mot det sentrale gesteområdet foran torso (se figur 1). Selv med den gestuelle illustreringen av brusen som strømmer ned, kan det være vanskelig å forstå den metaforiske beskrivelsen av ulike «etapper». I utgangspunktet formulerer Lars informasjonen som kjent eller tilgjengelig for Rodney ved å bruke partikkelen *jo* (Berthelin & Borthen, 2019). Men i etterkant av ytringen viser han tegn til at ytringen potensielt kan være problematisk. Han holder den gestikulerende hånda stille i en såkalt frossen gest, det vil si uten å la den vende tilbake til hvileposisjon (Sivkeland & Ogden, 2012), mens han holder blikket vendt mot Rodney (se figur 2). Denne posituren holder han i de fem tidels sekundene som går før Rodney kommer med noen reaksjon. På den måten viser han at han venter på tilbakemelding om forståeligheten av ytringen før han går videre (Svennevig, 2018). Rodney viser med partikkelen *å?* at gjensidig forståelse ikke er etablert, og Lars søker å reparere problemet ved å komme med en forklaring av hva han mente med etapper (linje 09-11). Dette er ikke en forklaring av det semantiske innholdet i ordet (slik som i forrige eksempel), men en identifisering av uttrykkets referanse, altså en forklaring av *mening* heller enn *betydning*. Rodney hevder så forståelse ved å si *ja* tre ganger i overlapp med forklaringen (linje 12).

Disse to eksemplene viser altså at partikkelen kan signalisere forståelsesproblemer av ulike slag, både semantiske (ordbetydning) og pragmatiske (referanse), altså på nivå 3 i Clarks koordineringsskala. I motsetning til nyhetskvitteringen *å* (*ja*) markerer den ikke at taleren har fått ny kunnskap (K+), men tvert imot at det er et problem med å ta til seg informasjonen som ble gitt (K-). Den signaliserer videre at problemkilden ikke er identifisering av språklig form (nivå 2). Det finnes ingen eksempler i materialet på at reparasjonsinnlederen etterfølges av repetisjon av forrige ytring. Det siste eksempelet viser at partikkelen gjør lite for å spesifisere hvor i forrige ytring problemet er lokalisert. Det blir dermed opp til taleren av problemytringen å diagnostisere problemet og komme med en mulig løsning. På den måten likner den en annen uspesifikk reparasjonsinnleder, nemlig *hva?* Men denne brukes primært til å indikere et problem med identifisering av språklig form og etterfølges normalt av repetisjon av hele eller deler av forrige ytring.

4.2 Indikasjon av akseptabilitetsproblem

Partikkelen *å* kan også brukes til å indikere et problem med akseptabiliteten til forrige ytring (nivå 4), og dermed innlede til reparasjon. Det ser primært ut til å være sannhetsgehalten til en påstand eller oppriktigheten til samtalepartneren som det stilles spørsmålsteget ved. Vi kan se på et eksempel fra en krangel som oppstår etter at Morten har helt et glass vann i ansiktet på Anita og Anita har skjelt han ut og kastet et glass med vann tilbake på han:

3) Big Brother

- 01 Morten: hvorfor- hvorfor sier du nå egentlig (.) med det
 02 språket ditt nå sier du atte (.) jeg er dum,
 03 (.) men du æ'kke dum, hvorfor det.
 04 Anita: jeg ha'kke sagt at jeg ikke er barnslig?
 05 Morten: **å?** [det virker sånn.]
 06 Anita: [nei jeg må jo] være barnslig jeg òg,
 07 [som gjør det tilbake] på deg.=
 08 Morten: [ja du må jo være helt]
 09 Morten: =idiot.

Partikkelen opptreer her i linje 5 og viser dermed at problemkilden er i linje 4, hvor Anita har motsagt Morten og hevdet at hun ikke har påstått at ikke også hun er «dum» eller «barnslig». Men ut fra det som skjer etter partikkelen kan vi se at ingen av deltakerne forholder seg til problemet som et forståelsesproblem. Morten selv følger opp med en påstand som spesifiserer hva problemet er, nemlig at han ikke synes det hun sier stemmer. Han trekker med andre ord

sannhetsgehalten i påstanden hennes i tvil. Anita behandler også reparasjonsinnlederen som en indikasjon av et akseptabilitetsproblem ved at hun bakker opp påstanden sin med en begrunnelse (legg merke til at hun begynner på denne begrunnelsen umiddelbart etter partikkelen og ikke etter den etterfølgende spesifikasjonen til Morten). Hun forklarer ikke hva hun mente (som ville vært relevant hvis hun oppfattet reparasjonsinnlederen som en indikasjon av et forståelsesproblem), men styrker i stedet det epistemiske grunnlaget for påstanden sin ved å framføre et argument for hvorfor hun også bør oppfattes som barnlig. Begge parter forholder seg dermed til partikkelen som en indikasjon av et problem med akseptabiliteten til Anitas ytring i linje 4.

I andre tilfeller er det mindre eksplisitt begrunnelse eller argumentasjon for en påstand. Det kan noen ganger være nok å bekrefte og fastholde påstanden sin. Det er tilfellet i neste eksempel, som også kommer fra en samtale mellom Morten og Anita, men denne gangen fra en litt hyggeligere situasjon:

4) Big Brother

01 Anita: men jeg bare syns du var kjempesøt med maskara
 02 [i stad.]
 03 Morten: [mm.]
 04 Anita: det syns Anette òg.
 05 Anita: der kan du se jenter [syns ()]
 06 Morten: [Anette] syns ikke det.
 07 Anita: ↑jo,
 08 (0.4)
 09 Morten: hva veit du om det a?
 10 Anita: hun sa det jo.
 11 (0.9)
 12 Morten: **å?**
 13 Anita: ja?
 14 (3.8)
 15 Anita: så der kan du se at jenter liker gutter med
 16 maskara bare atte de er ikke klar over det selv engang.

Her opptrer også partikkelen i en samtale preget av uenighet. Morten innleder uenigheten med å motsi Anita direkte i linje 06. Deretter trekker han i tvil det epistemiske grunnlaget for påstanden (linje 09). Dette imøtegår Anita ved å påstå at Anette har sagt det (linje 10). Reparasjonsinnlederen *å?* følger altså et etablert mønster hvor Morten setter spørsmålsteget ved Anitas påstander. Anita viser en forståelse av reparasjonsinnlederen som en indikasjon av et problem med å akseptere påstanden hennes ved at hun fastholder den (linje 13). Her kommer det ikke noen ytterligere begrunnelse eller «bevis» for påstanden, men Morten slutter å si henne imot og lar det i stedet bli en lang pause (linje 14).

Anita viser at hun oppfatter dette som at han nå aksepterer påstanden hennes (og dermed skifter status til K+) ved at hun gjenopptar generaliseringen (påbegynt i linje 05) om at jenter liker gutter med maskara (hvor referansen til «jenter» inkluderer Anette).

Disse to eksemplene viser altså at partikkelen også kan innlede til reparasjon ved å indikere et problem med akseptabiliteten til forrige ytring. Dermed indikerer den et problem på nivå 4 i koordineringsskalaen, nemlig et problem med å akseptere det kommunikative prosjektet, som i dette tilfellet er å ta til seg informasjonen som ble gitt. Men som reparasjonsinnleder gir det samtalepartneren en sjanse til å korrigere problemet, noe vedkommende kan gjøre ved å styrke sin påstand med begrunnelser eller «bevis». Men det kan altså også være nok å fastholde sin påstand i visse tilfeller. Slik som den forrige bruksmåten signaliserer også denne at taleren ikke tar til seg informasjonen som ble gitt (og dermed forblir i status K-), men i tillegg viser den også en evaluering av informasjonen som problematisk.

4.3 Reparasjonsinnlederens tvetydighet

Ettersom partikkelen *å* kan indikere enten et forståelsesproblem eller et akseptabilitetsproblem, er den altså relativt lite spesifikk utover at det ikke dreier seg om et problem med identifisering av språklig form. Mottakeren må dermed velge en av tolkningene ut fra hva som er den mest sannsynlige problemkilden i det enkelte tilfellet. Men vi kan da forvente at det ikke alltid er klart for mottakeren hva problemet er, og at det dermed kan oppstå misforståelser. Det finner vi et eksempel på i materialet. Finn og Geir er i ferd med å innlede en samtale for opptak til Norsk talespråkskorpus og finner ut at sport er et egnet samtaleemne, nærmere bestemt deres felles engasjement for Vålerenga:

5) Norsk talespråkskorpus, Oslo-delen

- 01 Finn: når det gjelder sport så er vi ganske på bølgelengde nå.
 02 (0.6)
 03 Finn: det er jo bare: (.) en klubb i Norge >er'e ikke det a?<
 04 (0.8)
 05 Geir: eh i hvert fall i fotball ja.
 06 Finn: ja.
 07 (0.4)
 08 Geir: det er'e.
 09 (0.7)
 10 Finn: **å?**
 11 (0.7)
 12 Geir: ja.
 13 (1.6)

- 14 Geir: [He:h]
 15 Finn: [hva mente] du med det?
 16 (1.5)
 17 Geir: ja ja nei i ishockey òg. [ishockey òg, ja ja ja ja nei]
 18 Finn: [ja ja det var det jeg lurte på.]
 19 Geir: det va'kke- (0.2) va'kke sånn ment (heh)
 20 Finn: plutselig blei jeg i tvil her .HHH
 21 (.)
 22 Finn: ja:,
 23 Geir: neida.
 24 (1.3)
 25 Geir: dem gjør'e jo bra foreløpig da.

Reparasjonsinnlederen (linje 10) opptrer her noe forsinket ettersom den retter seg mot Geirs svar i linje 04. I mellomtiden har imidlertid Finn allerede kvittert for svaret (linje 06) og dermed vist aksept for det, og Geir har utvidet med nok en bekreftelse i linje 08. På den måten framstår reparasjonsinnlederen som en plutselig «oppdagelse» av et mulig problem med svaret. Geir tolker reparasjonsinnlederen som en indikasjon av et akseptabilitetsproblem (altså et uttrykk for skepsis til at Vålerenga er gode i fotball) ved at han bekrefter påstanden sin uten å tilføye noe mer (linje 12) (på samme måte som Anita gjorde i utdrag 4). Finn viser at dette ikke er hva han mente ved at han på ny innleder til reparasjon, denne gangen med en mer eksplisitt indikasjon av hva problemet var, nemlig å forstå hva han mente (linje 15). Det kan være litt komplisert å påvise at Geir forholder seg til et mulig forståelsesproblem, ettersom det han gjør i neste tur er å korrigere svaret sitt heller enn å forklare det (linje 17). Men vi må se det i lys Finns kvittering («ja det var det jeg lurte på», linje 18) og Geirs etterfølgende redegjørelse («det va'kke sånn ment», linje 19). De ser dermed ut til å forholde seg til en mulig slutning man kan trekke av svaret, nemlig at Geir synes Vålerenga bare er gode i fotball og ikke i ishockey. Korrigeringen i linje 17 er dermed en avvisning av en slik tolkning og bidrar på den måten til å presisere meningen med det opprinnelige svaret (linje 4).

Vi ser altså her at partikkelen kan misforstås i visse situasjoner. Geir oppfatter reparasjonsinnlederen først som at Finn stiller spørsmålsteget ved sannhetsgehalten i hans påstand om at Vålerenga er gode i fotball (altså et akseptabilitetsproblem), mens Finn deretter spesifiserer at problemet var forståelse, nemlig om Geir derved hevder at det *bare* er i fotball de er gode.

4.4 Funksjonen som nyhetsmarkør

Partikkelen kan også ha en helt annen funksjon, nemlig som nyhetsmarkør. Da markerer den at informasjonen er ny og interessant for taleren, og at det dermed

er relevant for samtalepartneren å utdype emnet videre. Denne funksjonen er mest påtagelig i emneinnledende sekvenser (Schegloff, 2007, Svennevig, 1999), hvor en av partene presenterer et emneforslag. Det ser vi i følgende eksempel. Jens og Per har snakket om en biltur hvor vindusviskermotoren gikk i stykker mens de var på en lang tur i regnvær.

6) Norsk talespråkkorpus, Oslo-delen

- 01 Jens: fy fader det var dritt.
 02 (0.4)
 03 Jens: nei en spennende tur.
 04 Per: mm det var gøy da. [heh]
 05 Jens: [det slår] ikke den turen
 06 jeg hadde i går,
 07 Per: å?
 08 Jens: da kjørte jeg Volvo to-førti,
 09 Per: mh.
 10 Jens: jeg kjørte en vaskemaskin for Hansen, med Henrik,
 11 Per: ja,

De første linjene i utdraget (1-4) er vurderinger som typisk kommer som avslutninger av historier (Jefferson 1993). I linje 5 er det dermed et punkt i samtalen hvor det er mulig å skifte emne, et potensielt emneskiftepunkt (Svennevig, 1999). Jens kommer her med en historieannonsering, en ytring som forespeiler for det første at han har en historie å fortelle, for det andre hva slags historie det er (i dette tilfelle en historie som er enda mer dramatisk enn den forrige) og for det tredje søker grønt lys fra samtalepartneren til å fortelle den (Sacks, 1974). Dette er altså et forslag til et nytt samtaleemne, og i denne sekvensielle posisjonen bruker Per partikkelen *å* til å signalisere at historien kan fortelles. Den uttrykker delvis at dette er ukjent informasjon for han (K-), altså nyhetsverdi, delvis interesse for å høre historien, altså evaluering av informasjonen. Som sådan er den en *nyhetsmarkør*, som inviterer samtalepartneren til å gå videre med det foreslåtte emnet. Som vi ser, er det det Jens også gjør i linje 8 og 10 ved å gi en orientering om omstendighetene for historien, en typisk innledningskomponent i historier (Labov & Waletzky, 1967).

Nyhetsmarkøren skiller seg fra funksjonen som reparasjonsinnleder ved at den ikke indikerer et problem med informasjonen som ble gitt, men heller markerer at informasjonen er ny, interessant eller overraskende, og dermed relevant å utdype. Det er altså den evaluerende funksjonen som er fremtredende, og da ikke en negativ evaluering av akseptabiliteten, men en positiv evaluering av informasjonens interesse for taleren. Den opererer dermed på nivå 4 i koordineringsskalaen, men ikke som en problemindikasjon, men som en ak-

septering av informasjonen og en invitasjon til samtalepartneren om å gå videre med sitt kommunikative prosjekt om å dele sin informasjon (eller sine «nyheter»).

4.5 Kollokasjoner

Partikkelen *å* kombineres ofte med anmodninger om bekreftelse av informasjonen som ble gitt. Én type er spørsmål som gjentar forrige ytring i pronominalisert form med interrogativ syntaks, såkalte *pronomielle returspørsmål* (Norén, 2010)³. Vi har et eksempel her, hvor Kåre og Ola snakker om tog i gamle dager.

7) Norsk talespråkkorpus, Oslo-delen

01 Kåre: for da gikk jernbanetoget- eh når de skulle ta
 02 (.) over til Vestbanen, så (.) var det forpliktet
 03 til å gå foran og (.) (.hh)
 04 Ola: ja og så [b-] blinge ja,
 05 Kåre: [og]
 06 Kåre: og slå e[h : :] i klokka. ja. ((3 slag i lufta))
 07 Ola: [ja. ja.]
 08 Ola: nei du skjønner jeg hadde sånn verkstedspraksisen
 09 min på Thune jeg,
 10 (0.4)
 11 Ola: [med- med-]
 12 Kåre: [**å hadde**] 'ru **↑de:t?**
 13 Ola: ja med disse lokene,
 14 Kåre: ja,
 15 Ola: og jeg holdt jo på (.) inne i de derre svære beistene
 16 av noen damplokomotiver, ((tohendig sirkulær gest))

I linje 8 innleder Ola et nytt emne relatert til hva de snakker om, markert med emneskiftemarkøren *nei* (Skarbø, 1999). Som respons på dette emneforslaget svarer Kåre med partikkelen *å* og et returspørsmål (linje 12). Dette er en klar nyhetsmarkør som viser at informasjonen er ny og interessant (eller overraskende) og dermed inviterer til videre utdyping, noe Ola også gjør i det følgende. I slike tilfeller er ikke partikkelen betont og har dermed ingen selvstendig intonasjonskontur, men den forekommer i en ytring med stigende intonasjon, og funksjonen til den samlede ytringen er tilsvarende den som uttrykkes av et

3. Slike repetisjoner har blitt kalt en rekke ulike ting i engelskspråklig samtaleanalytisk litteratur. Jefferson (1981/2018) kaller dem *partial repeat*, Heritage (1984) *pro-repeat*, Thompson et al. (2015) *minimal clausal response* og Steensig et al. (2023) *proform-question*. Jeg følger heller Norén (2010), som har hentet termen *pronominell returfråga* fra *Svenska Akademiens grammatik* (Teleman et al. 1999).

frittstående *å* med stigende intonasjon. Det returspørsmålet ser ut til å tilføye av mening, er å uttrykke diskrepans mellom den gitte informasjonen og talerens bakgrunnskunnskap eller forventninger (Steensig et al., 2023). Og som spørsmål gjør det det også relevant for samtalepartneren å svare og bekrefte påstanden, noe vi også ser at Ola gjør i linje 13 med svarordet *ja* og en spesifisering av hva praksisen gikk ut på. Forskjellen fra et frittstående *å?* ser dermed ut til å være at varianten med returspørsmål utgjør et sterkere uttrykk for evaluering, særlig overraskelse. I eksempelet over ser vi for eksempel at engasjementet er ytterligere forsterket gjennom enfatisk trykk på siste ledd, med ekstra forhøyet tone og forlenget vokal.

Talerens uttrykk for diskrepans med sin kunnskap og forventninger kan også oppfattes som et uttrykk for et problem med å akseptere informasjonen som blir gitt. Her er et eksempel, hvor to tenåringsjenter snakker om en gutt som utnyttet vennskapet sitt med en jente til å få telefonnummeret til en annen jente han var interessert i.

8) Norsk talespråkkorpus, Oslo-delen

01 Liv: he .hhh det verste er at (han) fikk skikkelig dårlig
02 samvittighet da for at han ikke spurte [henne,]
03 Tone: [he he]
04 he [.hhh (ja men-) he he]
05 Liv: [(okay det var væ-)]
06 Tone: ja men det var fordi at han spurte (.) henne om
07 nummeret hennes først, og så bare **↑JA** (.) men eh
08 du? har du nummeret til Jessica og eller?
09 Liv: **å gjorde han?**
10 Tone: det var det han gjorde ja.
11 Liv: [oi.]
12 Tone: [han] fortalte meg [det i stad,] det var derfor
13 Liv: [sleiping ass.]
14 Tone: han følte seg så:: (0.7) følte seg så dustete
15 liksom, he he

Tone korrigerer her Livs oppfatning av situasjonen ved å angi en annen grunn til at gutten hadde dårlig samvittighet (linje 6-8). Livs returspørsmål markerer dermed at hun her ikke bare får ny informasjon, men at den strider mot hennes eksisterende kunnskap (som vi også ser av hennes kontrasterende antakelse i linje 1-2). Tone responderer ikke på spørsmålet ved å utdype informasjonen, men ved å stadfeste og begrunne påstanden sin. Først gir hun en eksplisitt bekreftelse i form av en full setning (heller enn bare en minimal bekreftelse) (linje 10), noe som oppgraderer hennes epistemiske autoritet (Heritage & Raymond, 2012). Deretter presenterer hun sin epistemiske tilgang til informasjonen, som

også styrker autoriteten ved at hun angir at den kommer fra gutten selv (linje 12). Vi ser også at Liv forholder seg til et behov for bekreftelse før hun aksepterer denne alternative versjonen ved at hun venter til etter bekreftelsen med å uttrykke sin reaksjon, nemlig overraskelse (linje 11) og negativ evaluering av gutten (linje 13). Dette eksempelet viser altså at denne kollokasjonen også kan brukes til å markere et potensielt problem med å akseptere informasjonen som er blitt gitt og søke bekreftelse og eventuelt ytterligere evidens for den. Forskjellen mellom et frittstående *å?* og kollokasjonen kan også her se ut å være at sistnevnte i større grad understreker og tydeliggjør det evaluerende aspektet, nemlig talerens overraskelse over informasjon som strider imot hennes kunnskap eller forventninger.

En annen vanlig kollokasjon som er i slekt med pronominaliserte returspørsmål, er det idiomatiske uttrykket «sier du det?», som også ber om bekreftelse på forrige ytring, i alle fall overfladisk sett (Norén, 2010). Det finner vi i det neste utdraget, hvor partene snakker om en pensjonist som er så sprek og trener så mye.

9) Norsk talespråkkorpus, Oslo-delen

01 Tor: jeg har sett'n her noen ganger, han er sånn liten kvikkus.
 02 Stig: =ja han (1.1) han er (.) fin type. har opplevd litt
 03 av hvert.
 04 Tor: .ja
 05 (0.6)
 06 Stig: .hh
 07 (0.5)
 08 Stig: blei eh: (0.5) blei torpedert flere ganger under krigen.
 09 Tor: **å sier du det?**
 10 Stig: ja.
 11 (0.5)
 12 Stig: () (0.3) han var i han- handelsflåten.
 13 Tor: .ja
 14 Stig: ts (.) så (0.4) (SMATT) (1.1) han har vært med på
 15 litt av hvert.

Stig sier at pensjonisten har «opplevd litt av hvert» (linje 2), noe som henviser til hendelser med potensiell nyhetsverdi og dermed kan være et forsøk på å innlede et nytt emne. Men Tor responderer ikke på det med noen nyhetsmarkør og behandler det dermed ikke som et emneforslag (eventuelt behandler han det som et emneforslag som han avviser ved å hevde at han allerede kjenner til det). Stig går likevel videre med emnet og presenterer en hendelse som konkretiserer påstanden, nemlig at pensjonisten ble torpedert under krigen (linje 8). Her viser imidlertid Tor mer interesse og produserer kollokasjonen «å sier du det?» (linje

9). På samme måte som de pronominaliserte returspørsmålene ber dette om bekreftelse på informasjonen som er gitt. Men dette uttrykket må her tolkes som en nyhetsmarkør, ettersom Stig bekrefter opplysningen og går videre med å utvikle emnet (linje 12-15 og videre i samtalen). Igjen ser denne utvidede varianten ut til å ha samme nyhetsmarkerende funksjon som den frittstående partikkelen, men i tillegg å markere brudd med talerens kunnskaper og forventninger.

Analysen av kollokasjonene med anmodninger om bekreftelse viser altså at begge typene kan fungere som nyhetsmarkør. Returspørsmålene kan også fungere som reparasjonsinnledere som indikerer et potensielt problem med akseptabiliteten til forrige ytring. Ingen av dem fungerer som indikasjoner av et forståelsesproblem. De tilføyde anmodningene om bekreftelse ser dermed ut til å implisere forståelse av forrige ytring, noe som rimer godt med koordineringsskalaen til Clark (1996). Å be om bekreftelse på noe handler om akseptering av det kommunikative prosjektet (i dette tilfellet å ta til seg informasjonen som ble gitt) og er dermed på nivå 4 i skalaen.

5. Diskusjon

I denne analysen har vi sett at partikkelen *å* med stigende intonasjon opptrer etter informerende ytringer og har to hovedfunksjoner som respons på informasjonen som blir gitt. Den første er som reparasjonsinnleder, som indikerer at det er noe problematisk med ytringen. Partikkelen kan da indikere at problemet er forståelse, og at en forklaring av semantiske eller pragmatiske forhold er relevant før den kommunikative aktiviteten kan fortsette. Den kan også indikere en annen type problem, nemlig akseptabilitet, det vil si at informasjonen ikke er korrekt, sann eller et oppriktig uttrykk for talerens tanker og følelser. Da leder reparasjonsinnlederen til at samtalepartneren adresserer disse problemene, for eksempel ved å styrke, begrunne eller forklare sin påstand. Den andre hovedfunksjonen er som nyhetsmarkør, hvor taleren uttrykker at informasjonen er ny og interessant og dermed relevant å utdype videre. I slike tilfeller brukes partikkelen til å markere nyhetsverdi og etablere informasjonen som et nytt emne i samtalen.

Disse funksjonene skiller seg klart fra funksjonen til partikkelen når den uttales med fallende intonasjon, gjerne kombineres med et svarord (*å ja/nei*) og dermed fungerer som en nyhetskvittering (jf. Gudmundsen & Svennevig, 2020). Mens nyhetskvitteringen markerer at taleren har gjennomgått et skifte i kunnskapsstatus (fra K- til K+), markerer partikkelen *å?* at taleren nettopp ikke har tatt til seg informasjonen fullt ut, men trenger en forklaring, begrunnelse eller

utdyping for å endre kunnskapsstatus. I tillegg markerer i alle fall to av funksjonene til *å?* i større grad *evaluering* av informasjonen enn mottak eller aksept av den. Akseptabilitetsmarkøren uttrykker talerens tvil om informasjonens gyldighet, mens nyhetsmarkøren uttrykker talerens interesse for den.

Som reparasjonsinnleder gir partikkelen noe informasjon om hva problemkilden er, nemlig at det enten er forståelse eller akseptabilitet. Den er dermed komplementær til *hva?* (og antakeligvis *hm?*), som ser ut til å bare brukes for å indikere at problemet er identifikasjon av språklig form («hørsel»). Den er likevel til dels lite spesifikk, ettersom den overlater til samtalepartneren å finne ut om problemet er forståelse eller akseptabilitet i det enkelte tilfellet. Og som vi har sett, kan denne tvetydigheten føre til misforståelser. Denne studien er en første tilnærming til en beskrivelse av reparasjonsinnledere i norsk, men det er et klart behov for en systematisk og kontrastiv analyse av hele det norske repertoaret av reparasjonspartikler: *hæ?*, *hva?*, *hm?* og *å?*

Analysen av den norske partikkelen *å?* viser visse likhetstegn med det som er blitt observert om *oh* i engelsk. Det første er at partikkelen alene med stigende intonasjon kan brukes til å stille spørsmålstegn ved informasjonen som gis, slik Thompson et al. (2015) hevder. Det andre er at den i kombinasjon med et returspørsmål (*å gjorde han det?*) kan fungere som nyhetsmarkør (Jefferson, 1980/2018) og som indikasjon av et akseptabilitetsproblem (Thompson et al., 2015). Det er likevel en del forskjeller også, slik som at den norske frittstående partikkelen kan indikere et forståelsesproblem og være nyhetsmarkør. Disse forskjellene kan komme av reelle empiriske forskjeller mellom engelsk og norsk. Dette kan styrkes av at frittstående *oh?* er beskrevet som sjelden i engelsk, mens *å?* ikke virker like sjelden i norsk (selv om det tross alt er nokså få forekomster gitt de store korpusene som er undersøkt). En annen mulighet er at det ikke er oppdaget tilsvarende bruk i engelsk, gitt at det ikke har vært noen grundige og systematiske studier av partikkelen uttalt med stigende intonasjon. Også her vil det dermed være relevant med mer forskning om *oh?* på engelsk og tilsvarende partikler i andre språk.

Takk

Takk til Thorstein Fretheim for hjelp med den prosodiske notasjonen.

Referanser

- BB (u.å.). Big Brother-korpuset. Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.
<http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>
- Berthelin, S. R., & Borthen, K. (2019). The semantics and pragmatics of Norwegian sentence-internal *jo*. *Nordic Journal of Linguistics*, 42(1), 3–30.
<https://doi.org/10.1017/S0332586519000052>
- Clark, H.H. (1996). *Using language*. Cambridge University Press.
- Emmertsen, S. and Heinemann, T. (2010). Realization as a device for remedying problems of affiliation in interaction. *Research on Language and Social Interaction*, 43 (2), 109-132.
- Freese, J., & Maynard, D. W. (1998). Prosodic features of bad news and good news in conversation. *Language in Society*, 27(2), 195–219.
- Fretheim, T. & van Dommelen, W. A. (2012). A pragmatic perspective on the phonological values of utterance-final boundary tones in East Norwegian. *The Linguistic Review* 29, 663–677.
- Gudmundsen, J. & Svennevig, J. (2020). Multimodal displays of understanding in vocabulary-oriented sequences. *Social Interaction - Video-Based Studies of Human Sociality* 3 (2). doi:10.7146/si.v3i2.114992.
- Heinemann, T., & Koivisto, A. L. (2016). Indicating a change-of-state in interaction: cross-linguistic explorations. *Journal of Pragmatics*, 104, 83–88.
- Heritage, J. (1984). A change-of-state token and aspects of its sequential placement. I J. M. Atkinson & J. Heritage (Red.), *Structures of social action* (s. 299–345). Cambridge University Press.
- Heritage, J. (1998). Oh-prefaced responses to inquiry. *Language in society* 27 (3), 291–334. doi: 10.1017/S0047404500019990
- Heritage, J. (2002). Oh-prefaced responses to assessments: A method of modifying agreement/disagreement. I C. Ford, B. Fox & S. Thompson (Red.), *The language of turn and sequence* (s. 196–224). Oxford University Press.
- Heritage, J. (2012). Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge. *Research on language and social interaction*, 45(1), 1–29.
- Heritage, J. (2013). Turn-initial position and some of its occupants. *Journal of Pragmatics* 57, 331–337. doi: 10.1016/j.pragma.2013.08.025
- Heritage, J., & Raymond, G. (2012). Navigating epistemic landscapes: Acquiescence, agency and resistance in responses to polar questions. I J.P. de Ruiter (Red.), *Questions: Formal, functional and interactional perspectives* (s. 179–192). Cambridge University Press.

- Jefferson, G. (1981/2018). The abominable “ne?”: An exploration of post-response pursuit of response. I P. Drew & J. R. Bergmann (Red.), *Repairing the broken surface of talk: Managing problems in speaking, hearing, and understanding in conversation* (s. 215–296). Oxford University Press.
- Jefferson, G. (1993). Caveat speaker: Preliminary notes on recipient topic-shift implicature. *Research on language and social interaction*, 26(1), 1–30.
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcription symbols with an introduction. In G.H. Lerner (Ed.), *Conversation Analysis: Studies from the first generation* (s. 13–34). John Benjamins.
- Labov, W. & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. I J. Helm (Red.), *Essays on the verbal and visual arts* (s. 12–44). University of Washington Press.
- Local, J. (1996). Conversational phonetics: Some aspects of news receipts in everyday talk. I E. Couper-Kuhlen & M. Selting (Red.), *Prosody in Conversation. Interactional Studies* (s. 177–230). Cambridge University Press.
- Norén, N. (2010). Pronominella returfrågor i tre vardagliga svenska samtal. I Lindström, J., & Henricson, S. (Red.), *Språk och interaktion 2* (s. 29–72). Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet.
- NoTa (u.å.) Norsk talespråkskorpus, Oslo-delen, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>
- Sacks, H. (1974). Some considerations of a story told in ordinary conversation. *Poetics 15*, 127–138.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). The simplest systematics for the organization of turn-taking for conversations. *Language*, 50(4), 696–735.
- Schegloff, E. A. (2007). *Sequence organization in interaction*. Cambridge University Press.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge University Press.
- Seuren, L. M., Huiskes, M. & Koole, T. (2016). Remembering and understanding with oh-prefaced yes/no declaratives in Dutch. *Journal of Pragmatics*, 104, 180–192.
- Sidnell, J. (2013). Basic conversation analytic methods. I T. Stivers & J. Sidnell (Red.), *The Handbook of Conversation Analysis* (s. 77–99). John Wiley & Sons.
- Sikveland, R. O. & Ogden, R. (2012). Holding gestures across turns: Moments to generate shared understanding. *Gesture*, 12, 66–199.

- Skarbø, M. (1999). «Ja» og «nei» som emneinledere i samtale. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 17 (1), 125–138.
- Steensig, J., Brøcker, K. K., Grønkjær, C., Hamann, M. G. T., Hansen, R. P., Jørgensen, M., Kragelund, M. H., Mikkelsen, N. H., Mølgaard, T., Pedersen, H. F., Sørensen, S. S. & Tholstrup, E. (2013). The DanTIN project – creating a platform for describing the grammar of Danish talk-in-interaction. I Petersen, J. H. & Henrichsen, P. J. (Red.), *New perspectives on speech in action* (s. 195–225). Samfundslitteratur.
- Steensig, J., Jørgensen, M., Mikkelsen, N., Suomalainen, K. & Sørensen, S.S. (2023). Toward a grammar of Danish talk-in-interaction: From action formation to grammatical description, *Research on language and social interaction*, 56(2), 116–140, DOI: 10.1080/08351813.2023.2205304
- Stevanovic, M., & Peräkylä, A. (2014). Three orders in the organization of human action: On the interface between knowledge, power, and emotion in interaction and social relations. *Language in society*, 43(2), 185–207.
- Stivers, T., Mondada, L. & Steensig, J. (2011). Knowledge, morality and affiliation in social interaction. I T. Stivers, L. Mondada & J. Steensig (Red.), *The morality of knowledge in conversation* (s. 3–26). Cambridge University Press.
- Svennevig, J. (1999). *Getting acquainted in conversation: A study of initial interactions*. John Benjamins Publishing.
- Svennevig, J. (2004). Other-repetition as display of hearing, understanding and emotional stance. *Discourse studies*, 6(4), 489–516.
- Svennevig, J. (2008). Trying the easiest solution first in other-initiation of repair. *Journal of Pragmatics*, 40(2), 333–348.
- Svennevig, J. (2018). Decomposing turns to enhance understanding by L2 speakers. *Research on language and social interaction*, 51(4), 398–416.
- Teleman, U., Hellberg, S. & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik*. Del II V. Svenska Akademien.
- Thompson, S. A., Fox, B. A., & Couper-Kuhlen, E. (2015). *Grammar in everyday talk: Building responsive actions*. Cambridge University Press.

English abstract

This article is an analysis of the pragmatic functions of the particle *å* produced with rising intonation. The analysis shows that the particle has two functions, namely as a repair initiator and as a newsmark. As a repair initiator, it is used to signal two different types of problems, problems of understanding and

problems of acceptability. When used to indicate a comprehension problem, it gives rise to explanations of semantic and pragmatic matters, such as word explanation and specification of reference. When used to signal an acceptability problem, i.e. a problem with the truth or sincerity of the previous utterance, the subsequent repair consists in the speakers confirming the truth of the utterance or justifying their claim. The second function of the particle is as a newsmark, i.e. an indication that the information presented is new and interesting to the speaker. This usually gives rise to elaboration of the news, and thus contributes to establishing it as a new topic for the conversation.

Jan Svennevig
Professor
Universitet i Agder
Institutt for nordisk og mediefag
Postboks 422
4604 Kristiansand
jan.svennevig@uia.no